

Matka aurinkoon

Juha Seppälä

WSOY

JUHA SEPPÄLÄ

Matka aurinkoon

ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© JUHA SEPPÄLÄ 2014
ISBN 978-951-0-40480-5
PAINETTU EU:SSA

*»Luuletteko, että näkisin niin paljon
vaivaa, saisin niin paljon nautintoa
kirjoittamisesta, ajatteletteko, että pysyisin niin
peräänantamattomana tehtävieni edessä,
jos en olisi valmistele massa labyrinttia,
johon voisin kadottaa itseni.»*

MICHEL FOUCAULT:

Tiedon arkeologia

I

Tyhjä oli sana. Se oli nimi. Kun selasi puhelimen luetteloa ja löysi sieltä numeron nimellä Tyhjä, se oli täysin kaidista. Naisääni vastasi. Kaksi toisilleen outoa naisääntä.

- Minun mieheni on kuollut.
- Kuka?
- Ja Teidän.
- Mitä on tapahtunut?
- Kuolema.
- Missä?
- Kaukana. Tyttärenne oli paikalla.
- Carita?
- Ja äitinne.
- Koska?
- Kuukausi sitten.
- Minä en tiedä siitä mitään.
- Tai enemmän.
- En tiedä siitä mitään.
- Tiedän.
- Hän kuoli kauan sitten.
- Halusin vain ilmoittaa.
- Miksi?
- Sain hänen puhelimensa. Ja ruumiin.
- Tyttäreni ja äitini olivat paikalla?
- Kyllä.

- Miksi?
- Teidän on kysyttävä heiltä.

Hannele ei tiennyt mitä olisi sanonut, hän sanoi kiitos.

1

Pääskyselät olivat lintuja lapsuudesta. Ne nuolivat rantaveden varjoisaa pintaa, leikkasivat salamannopeita käännöksiä, kuin näkymättömään seinään törmättyään, kiihtääkseen järvenselän korkeaan kimallukseen, katseen ulottumattomiin.

Lapsuuden mökki.

Isoäidin, ei mummon.

Mökki, jolla isoäiti oli lakannut käymästä.

Rannan töyräät ja mökintakaiset palstat, joille kukaan ei enää istuttanut sipulia, purjoa, yrttejä, joille Heikki-isoisä ei kantanut järvestä vettä tai myöhemmin nostanut sitä pumpulla. Ei muutamaa penkkiä perunaa, aina matiltaa tai van goghia, säälittävän pieninä mökin verannalla sillin tai graavin kalan kanssa syötäväksi. Kukaan ei poiminut marjoja metsästä hikeä pyyhkien, hyttysiä ja hirvikärpäsiä huiskien, ei kerännyt sieniä lasipurkkeihin suolattavaksi maakellariin, jonka hikoilevaan sisäkattoon ilmestyi talveksi kaksi lepakkoa pää alaspäin roikkumaan, isompi ja pienempi, hyeenan korvin, kurttuaisin lapsenkasvoin, kuin kutistetut ihmiskallot Amazonasin jivarojen jäljiltä; noihin kahteen rumaan kalloon näytti tiivistyneen koko luomakunnan historia.

Carita oli yllättynyt, että isoäiti luovutti mökin hänen käyttöönsä, antoi avaimen. Haalistunut, vihertäväksi kyllästetty päärakennus verantoineen, pikkumökki, puuvaja, hyyskä. Pyöreiden kivien reunustama polku laiturille – Rokan polku, niin kuin isoisä oli sitä kutsunut. Urhon juoksunarun ruostunut vaijeri päärakennuksen ja pikkumökin välille pingotettuna, ketju pikkumökin seinälle isoon naulaan vyyhdelle kiedottuna, sekin paksussa ruosteessa.

Pikkumökissä hän oli leikkinyt lapsuutensa leikkejä, hän muisti kaiken käytyään nuuhkimassa mökin kosteaa, ummehtunutta tuoksua, oven sarana oli kiljunut kuin kivusta. Isoisän puusta tekemä kannellinen lelulaatikko seisoi takkahuoneen nurkassa, vaaleansininen pohjaväri oli haalistunut, mutta koristeiksi maalatut pallot, torvet, nuket, hatut, kepit ja nallet loistivat kirkkaina. Hän oli avannut laatikon kannen: kaikki niin kuin viisitoista, kaksikymmentä vuotta sitten, muovisia ja alumiinisia pieniä lautasia, kuppeja, kasareita, kakkuvuokia ja paistinpannuja, muovinen sähköliesi, neljä levyä, pieniä posliinisia astioita ja vaaseja, oikeat naarmuuntuneet haarukka ja veitsi, niin vanhat että Caritalla ei voinut olla minkäänlaista käsitystä niiden iästä ja arvosta, alpakkainen kakkulasta, isoisän kuorima valkea koivunvarpu kakun kypsyyden koittamista varten.

Koti.

Laatikon vieressä lattialle lysähtäneenä Urhon puhkipurema pallo, hampaanjäljet; koira ei väsynyt noutamasta pallonraatoa järvestä, jonne hän sitä laiturilta yhä uudelleen heitti.

Täällä sai olla syrjässä, pois maailmasta. Täältä häntä ei etsittäisi, tänne ei ollut vedetty hiilikuitukaapelia. Ihmisen täytyi itse määrittää itsensä, koivun- ja haavanlehtien varjojen väreillessä tummalla lautaseinällä.

En tiedä mikä olen. Alkio. Kaikki ovat aluksi samanlaisia, ei-mitään, eivät ketään. Tietävätkö ihmiset lopuksi, keitä he ovat?

Sinä olet siellä, minä täällä.

Äiti, lähellä äitelää.

Sinua minä en yrittänyt vahingoittaa, joku muu yritti. Joku muu teki sen. Itseäni, ehkä, mutta osuit tielle, väärään aikaan väärään paikkaan. Onneksi ei sattunut pahempaa, minä vain riehuin.

Mistä minua on hoidettu? Lääkkeistä, vihasta?

Elämästä?

Kiitos, yhteiskunta, kiitti vitusti. Sama jos olisitte kytkeneet minut Urhon ketjuun.

Se on nyt ohi.

Valvon yössä, hautova lokki pesässä, pyörein mustin silmin, kärsivällisesti, tunnista, vuorokaudesta toiseen.

Valvon ja odotan.

Orava rapistelee ylös männynrunkoa.

Ennen aamua mieleni on tyyni kuin vesi.

2

Kuka minä olin?

Mitkä olivat elämäni ratkaisevia hetkiä?

Tässä iässä sitä voi jo miettiä. Etäisyyttä on kaikkeen muuhun paitsi kaiken päättymiseen. Mitä minä näen? Oliko teitä, risteyksiä, polkuja, oliko suunnasta koskaan varmuutta? Tapahtuiko kertaakaan täydellistä romahdusta? Kehityinkö ihmisenä, yksilönä? Oliko kaikki alusta loppuun pelkkää sotkua vailla kirkastumisen, selkeyden hetkiä, puskiko elämä sokeasti eteenpäin kuin juna vailla kuljettajaa, kunnes voimanlähde ehtyisi tai kaikki päättyisi väkivaltaiseen törmäykseen?

Kun minä kymmenen, ei, viisitoista vuotta sitten tarjosin muistelmiani, elämäkerrallisia tekstejä julkaistavaksi, niitä ei huollittu. Maalaisyliopiston kirjallisuudenprofessorin elämä ei ollut tarpeeksi mielenkiintoinen ison kustannustalon julkaisuohjelmaan. Siitä ei ollut kustannustuotteeksi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura olisi kelpuuttanut sen arkistoonsa. Julkaisin elämäkertani useissa erissä ja katkelmissa, eri yhteyksissä, yliopiston sarjoissa, sirpaleina, esseiksi naamioituina, antologioihin tilattuina kirjoitelmina, tutkimuksellisten tekstien joukossa. Suurin osa materiaalista on yhä julkaisematta, jäsentymättömiä muistiinpanoja siellä täällä, paperilappusia, joihin olin teh-

nyt hätäisiä merkintöjä, lapsuuden ja nuoruusvuosien päiväkirjoja ja vihkoja. Mitä olisi vaadittu, että muistelmani olisi julkaistu? Jos silti kirjaisin joitakin rivejä, hajahuomioita, palasia menneisyydestä, elämästäni; tuosta kaikesta piirtyisi näkyviin jonkinlainen torso, kuin Egyptin hiekan lahjoittamista papyruskääröistä, Korinnan kahdesta runosta, tai laavan peittämistä raunioista, maanalaisista kammioista löytyneistä jäännöksistä, rypistyneistä, hiiltyneistä tunkiolöydöksistä ja palaneista savisirpaleista. Niin olivat löytyneet Saffon runot ja Odysseian vanhimmat käsikirjoitusfragmentit. Niillä on kirjoittamisen, muistiin merkitsemisen ja lukemisen hetkensä, niissä ei ole totuutta tai ne kaikki ovat sitä. Niillä ei ole läsnäoloa. Ne eivät ole käsissämme.

Biografina tiedän, että maailma haluaa ehjän tarinan, jossa kulkee jonkinlainen selityksen ja merkityksen lanka. Ehkä minulla ei ole nauhaa, jolla liittää helmet yhteen. Kenties minulla on vain seitti, johon ihminen taakertuu räpiköimään, naurettavana ja epätoivoisena. Elämän tulisi olla sarjafilmi, dramatiikkaa, episodeja, jaksoja ja tuotantokausia, huolellisen pikkutarkasti rakennettua epookkia. Siinä pitäisi olla sopivin välein käännekohtia, kaikki siihenastinen kumuloituisi ja jatkettaisiin uuteen suuntaan varmoin askelin ja kirkastunein katsein.

Oliko minulla?

Oliko vain irrallisia muistoja, palasia, jotka olisi pitänyt sijoittaa oikeille paikoilleen, jotta olisi syntynyt kuva elämästä, joka – niin mitä? Kuvia, »Jatkuvan kirjoituksen» merkkejä, Scriptura continua, sanoja, tuuli olisi puhaltanut ne hauraalta pinnalta.

Minulla on edessäni »*Historian työvihko*» vuodelta 1949, oppikoulun neljänneltä luokalta, kymmeniä irtopapereita, muistiinpanoja ja piirroksia sekalaisessa järjestyksessä. Eihän historia ala kuninkaanvallan hajoamisesta ja Filip II:n sodista Ranskassa ja jatku siitä Persiaan ja sen maailmanvallan lempeäluontoiseen perustajaan Kyyrokseen.

Tai miksi ei?

Filip II, Ludvig IX Pyhä, Filip IV Kaunis.

Ehkä lattialle levinneet ja siitä kerätyt, satunnaiseen järjestykseen asettuneet paperit antavat kaikesta totuudellisemman kuvan kuin kirjat; mikään ei jäsenny historian mukaan muualla kuin kirjoissa, ja minun elämänhistoriastani tässä on kysymys. Elämä on ensin, historia seuraa perässä. Historia tulee tyhjyydestä ja vaipuu tyhyyteen.

Elämäni on levinnyt lattialle ja poimin sen sieltä paperi kerrallaan. Se ei ole monoliitti, yksi kokonaisuus, kuin kuparikaiverrus, jota tutkimalla saisi tietoa minusta, ei liioin mikään Vita nuova. Minuun on piirretty epigrafi: tyhjä. Jos etenen suoraan, välillä poikkeilen sivupoluille, keräilen kiviä ja lehtiä, se olisi minun tapani noutaa vettä. Se on sopimus. (Kirjuri valvoi satraapin toimia. »Kuninkaansilmät».) Minä olen tarinani päähenkilö. Tarinani ei ole mikään *livre de raison*. Minä kerron minän tarinan, te ette määrittele minua. Minä kerron itselleni, kuka minä olen. Kun kirjaan elämää, kirjaan sattumaa. Kirjoitan historiaa tietämättä minne se johtaa. Kielessä puhuu historia.

Sen tiedän, että lukemisen arvoista olisi vain se, mitä kukaan ei pääsisi lukemaan, tosi, hävetty ja vaiettu, se

minkä jokainen meistä haluaa salata. Ehkä minä olen saanut tarpeekseni todentuntuisuuden imperatiivista; jos teen siihen pesäeron, heitän sen menemään, sekoitan joukkoon omiani, vaikka todellisuusilluusio yhä on se mikä merkitsee, painaa. Jos en tavoittelekaan sitä, jos en halua olla uskottava. Jos haluan olla minä.

»Eikä meillä
ole kuin arvoitus,
jonka varassa
elämme.»

Matka aurinkoon kuvaa ihmisiä rimpuilemassa eri elämäntilanteiden, ikäkausien ja luokkien viettävillä rajapinnoilla. Väkevän ja kerronnallisesti rikkaan teoksen henkilöt kokoavat palasiaan hajoavassa perhekulttuurissa: ääniä menneisyydestä, siruja raunioista, kaikesta mistä ihminen on tehty.

Romaanin keskushahmo on 81-vuotias kirjallisuuden-professori emerita Irma. Hän kirjoittaa omasta historiastaan, kirjallisuudesta ja kielestä tietämättä mihin se johtaa. Hänen oteensa läpeensä virtualisoituneesta maailmasta on kirpoamassa, mutta hän päättää tyttärentyttärensä Caritan kanssa vielä kohottaa siipensä komeaan loppunousuun.

Matka aurinkoon on avioliitto- ja ihmissuhderomaani. Mutta onko se myös kirja rikoksesta?

www.wsoy.fi / 84.2 / ISBN 978-951-0-40480-5

